

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Uitstel-aapjes

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Ricoeurs onderscheid tussen idem-identiteit en ipse-identiteit: idem-identiteit heeft betrekking op dat wat door de tijd heen hetzelfde blijft en ipse-identiteit gaat over het zelf dat zich door de tijd heen tot zichzelf verhoudt 1
- een uitleg dat het kunnen plannen van je werk hoort bij ipse-identiteit: het tot zichzelf verhouden in de tijd heeft ook betrekking op de toekomst 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Ricoeur gaat idem-identiteit over de continuïteit van dat wat hetzelfde blijft door de tijd heen en ipse-identiteit over het zelf dat zich door de tijd heen tot zichzelf verhoudt 1
- Als je je door de tijd heen tot jezelf verhoudt, betekent dat dat je ook kunt vooruitlopen op toekomstige mogelijkheden en kan terugblikken op de mogelijkheden die je in het verleden al dan niet gerealiseerd hebt. Vooruitlopen op toekomstige mogelijkheden is precies wat je doet als je een planning maakt 1

2 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat je bij zelfregulatie zowel vanuit eerstpersoonsperspectief actief moet bepalen hoe je moet handelen als vanuit derdepersoonsperspectief jezelf moet beschouwen als iemand wiens overtuigingen en gedragingen soms wel en soms niet in overeenstemming zijn 1
- een uitleg dat iemand die zich telkens niet aan zijn planning houdt niet actief handelt (eerstepersoonsperspectief) op basis van de kennis die hij over zichzelf heeft (derdepersoonsperspectief) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Zelfregulatie houdt in dat je actief moet bepalen hoe je moet handelen. Dit doe je vanuit een eerstepersoonsperspectief. Maar daarvoor moet je van jezelf ook weten dat je niet altijd handelt op basis van je overtuigingen. Dit is vanuit een derdepersoonsperspectief 1
- Als je je niet altijd aan je planning houdt, weet je dat jouw overtuiging en gedrag niet altijd met elkaar in overeenstemming zijn. Deze zelfkennis vanuit een derdepersoonsperspectief is niet vrijblijvend, maar brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Om jezelf te reguleren, moet je actief gebruikmaken van die kennis om je de volgende keer wel aan je planning te houden: dit is een eerstepersoonsperspectief. Bijvoorbeeld door samen met iemand te gaan leren. Als je geen actie onderneemt om je deze keer wel aan je planning te houden, is dat dus een gebrek aan zelfregulatie 1

3 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg van Lockes onderscheid tussen persoon en mens: een mens is een levend lichaam / organisme met een functionele organisatie, terwijl een persoon een wezen is met bewuste herinneringen aan zijn vroegere zelf.

voorbeeld van een goed antwoord:

Locke maakt een onderscheid tussen persoon en mens. Hij definieert mens als 'levend lichaam', als een organisme dat op een bepaalde manier georganiseerd is. Een persoon is een wezen met bewustzijn dat herinneringen heeft aan zijn vroegere zelf.

4 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat je volgens Locke verantwoordelijk bent voor uitstelgedrag, omdat je een bewuste herinnering hebt aan de handelingen 1
- een argument of Urbans onderscheid tussen de drie personages betekent dat je niet verantwoordelijk bent voor uitstelgedrag 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Locke kun je alleen verantwoordelijk gehouden worden voor handelingen waar je een bewuste herinnering aan hebt. Locke zou zeggen dat je wel verantwoordelijk bent voor je uitstelgedrag. Hoewel je niet datgene doet wat je je had voorgenomen, heb je achteraf wel bewuste herinneringen aan wat je deed toen je aan het uitstellen was. Er is dankzij je geheugen dus nog steeds sprake van een psychologische continuïteit tussen jezelf als uitsteller en jezelf daarvoor of achteraf 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik denk dat Urbans onderscheid tussen de drie personages betekent dat je niet verantwoordelijk bent voor uitstelgedrag. Zoals Tim Urban ook al aangaf, weten uitstellers vaak heel goed dat ze aan het werk moeten, maar ze hebben nou eenmaal geen bewuste controle over hun gedrag. Ze kunnen zich prima herinneren wat ze deden toen het uitstel-aapje de baas was, maar ze kunnen er niets aan doen dat hij het roer overnam. Omdat ze geen bewuste controle hebben over het gedrag van het uitstel-aapje, zijn ze er ook niet verantwoordelijk voor
of
- Urbans onderscheid tussen de verschillende personages verandert niets aan de opvatting van bijvoorbeeld Locke over verantwoordelijkheid van uitstellers. De personages zijn alle drie onderdeel van iemands persoonlijke identiteit. Iemand weet precies wat hij aan het doen is als hij aan het uitstellen is en dat weet hij even later ook nog. Dankzij het geheugen is er gewoon sprake van psychologische continuïteit en dus verantwoordelijkheid. Daarom vind ik dan ook dat je even verantwoordelijk bent voor je gedrag als uitsteller als voor je gedrag als doener

5 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met het begrippenpaar gevoel en verstand of het zelf gelijk is aan de rationele beslisser, aan het uitstel-aapje of aan beide.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat je verstand uiteindelijk veel meer zegt over wie je bent. Het zelf is gelijk aan de rationele beslisser. Die bepaalt actief en bewust wat je wilt doen en drukt daarmee dus ook uit wie je bent en wilt zijn. Het uitstel-aapje is een uitdrukking van je directe gevoel en is eigenlijk alleen maar een afleiding van wat je wilt doen en daarmee van wie je wilt zijn en is daarmee dus geen onderdeel van het zelf.

of

- Volgens mij horen beide, zowel de rationele beslisser als het uitstel-aapje, tot wie je bent. Gevoel en verstand maken samen wie je bent. Als jij gaat zitten netflixen terwijl je aan het leren zou moeten zijn, doe je dat toch helemaal zelf? Dus ook al zijn er misschien twee hersengebieden met elkaar in conflict, dat zijn nog steeds twee onderdelen van jou, dus van het zelf.

of

- Ik denk dat het uitstel-aapje eigenlijk het zelf is. Al dat plannen en leren is van buitenaf opgelegd doordat de samenleving dat van je verwacht. Diep van binnen wil je dat niet en verzet je je daartegen door iets anders te gaan doen. Onze emoties en onmiddellijke behoeftes zijn veel meer wie we echt zijn dan het oppervlakkige, sociaal aangepaste verstand van de rationele beslisser.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat volgens het breinreductionisme het conflict tussen rationele beslisser en uitstel-aapje geen probleem is voor het 'zelf', omdat beide onderdeel zijn van het brein.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens breinreductionisten zoals Swaab bestaat er geen 'zelf' of geest los van onze hersenen. Het zelf bestaat alleen als werking van onze hersenen. Zowel de rationele beslisser als het uitstel-aapje zijn het gevolg van hoe onze hersenen werken. Er is in dit opzicht dus geen verschil en je bent dus net zo goed jezelf als je plannen maakt als wanneer je toegeeft aan onmiddellijke behoeftebevrediging.

7 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met Kants opvatting van het zelf dat breinreductionisten een fout maken als ze het zelf in de hersenen willen kunnen waarnemen: het zelf bestaat niet als iets waarneembaars maar als mogelijksvoorwaarde voor waarneming.

voorbeeld van een goed antwoord:

Breinreductionisten gaan ervan uit dat het zelf in de hersenen waargenomen moet kunnen worden. Omdat het zelf niet op hersenscans te zien is, concluderen sommige breinreductionisten vervolgens dat het zelf niet bestaat. Volgens Kant is het zelf echter niet iets wat waargenomen moet worden. Het zelf is juist een soort ankerpunt waardoor onze losse waarnemingen een begrijpelijke eenheid worden. Het zelf maakt dus waarneming mogelijk. Breinreductionisten maken dus een fout als ze denken dat het zelf net zo waarneembaar moet zijn als hersenactiviteit.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met tekst 2 of sociale media het vermogen ondermijnen om zelf te beslissen.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat sociale media een ondermijning zijn van het vermogen om zelf te kiezen, omdat je moedwillig verslaafd gemaakt wordt. Zoals Parker aangeeft zijn Facebook en Instagram willens en wetens ontworpen om gebruikers verslaafd te maken aan dopamine. En het woord 'verslaafd' zegt het al: je bent niet meer baas over je eigen gedrag, maar de slaaf van het stofje dopamine en dealer Zuckerberg geworden.

of

- Ik denk dat sociale media geen ondermijning zijn van het vermogen om zelf te kiezen, omdat je altijd de keuze hebt om te stoppen met je verslaving. Het kan best zo zijn dat Facebook en dergelijke apps ontworpen zijn om je zo vaak mogelijk terug te laten komen, maar dat wil nog niet zeggen dat je dat ook moet doen. Als jij merkt dat je te veel tijd op sociale media doorbrengt, kun je er ook voor kiezen ermee te stoppen: cold turkey door je Facebookaccount te verwijderen of door de tijd die je eraan besteedt te beperken tot bepaalde momenten van de dag.

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een argument dat nudging wel een probleem kan zijn voor autonomie: door nudging ben je het niet zelf die kiest / nudges houden geen rekening met verschillende levensplannen van mensen 1
- een weergave van een argument dat nudging niet een probleem hoeft te zijn voor autonomie: als je geduwd wordt in de richting van keuzes die je zelf zou willen maken, wordt je autonomie versterkt / nudges zijn kleine duwtjes die het vermogen om zelf te kiezen niet ondermijnen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Nudging kan wel een probleem zijn voor autonomie als door nudging de mogelijkheid wordt afgenomen zelf te kiezen. Als de omgeving zo wordt ingericht dat je naar een bepaalde keuze wordt gestuurd, ben je het niet meer zelf die kiest 1
- Nudging hoeft niet een probleem te zijn voor het vermogen om zelf te kiezen. Als je geduwd wordt in de richting van keuzes die je zelf zou willen maken, wordt je autonomie versterkt doordat je minder makkelijk afgeleid wordt van je keuze 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg met het voorbeeld van ritalin dat bij mensverbeteringstechnieken het onderscheid tussen genezen en verbeteren problematisch is: het is niet duidelijk of concentratieverbetering een gebrek is dat genezen wordt of dat het een verbetering is van het gezonde zelf.

voorbeeld van een goed antwoord:

Het onderscheid tussen genezen en verbeteren wordt onduidelijk als mensverbeteringstechnieken worden toegepast op gezonde mensen. Ritalin is oorspronkelijk een middel tegen ADHD. Het is echter niet duidelijk of moeite om je te concentreren een ziekte of gebrek is dat op deze manier genezen wordt, of dat moeite met concentreren bij normale, gezonde mensen hoort. In het laatste geval is er geen sprake van genezing maar van verbetering.

11 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van een verschil in gevolgen door langzame en door snelle gedragsverandering voor de vorming van iemands identiteit: 1
 - langzame gedragsverandering heeft (eerder) een structureel effect op de vorming van iemands identiteit / de langzame gedragsverandering heeft een positief effect op de ontwikkeling van iemands identiteit
 - voor snelle prestatiebevorderende middelen als ritalin zijn de gevolgen op lange termijn voor iemands identiteit nog niet duidelijk
- een argument of snelle prestatiebevorderende middelen of langzame gedragsverandering de voorkeur heeft voor de vorming van persoonlijke identiteit 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De methode van Urban zorgt er eerder voor dat je je echt anders gaat gedragen. Je ontwikkelt een andere manier van omgaan met het uitstel-aapje, waardoor je niet meer in uitstelgedrag vervalt. Zijn methode heeft dus een positief effect op de vorming van je persoonlijke identiteit. 1
Middelen als ritalin werken op het moment dat je ze gebruikt. Je kunt je tijdelijk beter concentreren. Maar het is niet duidelijk welk effect ritalin heeft op de vorming van persoonlijke identiteit: is het effect tijdelijk of blijvend?

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik zou de voorkeur geven aan de gedragsverandering boven het slikken van een pilletje. Als je een pilletje neemt kun je je misschien wel tijdelijk beter concentreren, maar zodra het is uitgewerkt, is de kans groot dat je gewoon weer je oude zelf bent. Alleen door gedragsverandering kun je jezelf duurzaam veranderen, doordat je je ander gedrag eigen maakt. De gedragsverandering maakt je echt een ander mens, een pilletje is eigenlijk gewoon valsspelen

1

of

- Ik denk dat er geen echt verschil is voor de vorming van je identiteit tussen snelle prestatiebevorderende middelen en langzame gedragsverandering. Je bent namelijk wat je doet en als jij je niet laat afleiden maar geconcentreerd aan het werk gaat, ben jij iemand die niet uitstelt. Het maakt dan niet uit of je dat hebt bereikt door een pil te nemen of door je langzaam bewust te worden van je uitstel-aapje. Het resultaat kan hetzelfde zijn

1

Opmerking

Bij het eerste en tweede deelantwoord kan aan een andere weergave van een gevolg voor iemands identiteit van snelle prestatiebevorderende middelen of langzame gedragsverandering ook een scorepunt worden toegekend, mits filosofisch inhoudelijk relevant.

12 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een van de argumenten waarom volgens Buchanan critici van mensverbeteringstechnieken geen beroep kunnen doen op de menselijke natuur.

voorbeeld van een goed antwoord (een van de volgende):

- de menselijke natuur zou daarmee vaststaan en een beperking zijn die elke ontwikkeling zou tegenhouden
- als we een beroep doen op de menselijke natuur, zouden we al onze natuurlijke eigenschappen moeten kunnen beschrijven en dat is niet mogelijk
- een beschrijving kan onmogelijk alle mensen van alle culturen betreffen

filosofie havo

Centraal examen havo

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo,

Bij het centraal examen filosofie havo:

Op **pagina 11**, bij **vraag 12** moet

Een goed antwoord bevat een van de argumenten waarom volgens Buchanan critici van mensverbeteringstechnieken geen beroep kunnen doen op de menselijke natuur.

voorbeeld van een goed antwoord (een van de volgende):

- de menselijke natuur zou daarmee vaststaan en een beperking zijn die elke ontwikkeling zou tegenhouden
- als we een beroep doen op de menselijke natuur, zouden we al onze natuurlijke eigenschappen moeten kunnen beschrijven en dat is niet mogelijk
- een beschrijving kan onmogelijk alle mensen van alle culturen betreffen

vervangen worden door:

Een goed antwoord bevat een van de argumenten waarom volgens Buchanan critici van mensverbeteringstechnieken geen beroep kunnen doen op de menselijke natuur.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Buchanan spelen verwijzingen naar de menselijke natuur vaak een grote rol in het beoordelen van mensverbeteringstechnieken. Het probleem is dat een bepaalde voorstelling van hoe wij als mens zijn, nog helemaal niets zegt over of het verkeerd is om de menselijke natuur te veranderen.

Opmerking

Aan een juiste weergave van een van de andere argumenten van Buchanan of aan een weergave van de algemene strekking van Buchanans tekst kan ook een scorepunt worden toegekend.

Toelichting:

Dit voorbeeldantwoord geeft meer ruimte om aan andere juiste antwoorden een scorepunt toe te kennen.